

U ovom broju donosimo prijevod prvog dijela dijaloga Parmenid, koji obuhvaća jednu četvrtinu cjelokupnog teksta. Prijevod je pokušao u što većoj mjeri ispratiti grčki izvornik, vrlo često i po cijenu hrvatske sintakse, što ga čini znatno zahtjevnijim od postojećih prijevoda.

Prijevod je sačinjen prema izdanju izvornika u: Platon, Parmenides, Reclam Universal-Bibliothek, Stuttgart 1987. Izvornik je prema francuskom izdanju (Collection Budé, ur. A. Diès) priredio i na njemački preveo Ekkehard Martens.

Platon

Parmenid

[126a-137c]

Lica: Kefal, Adeimant, Glaukon, Antifon, Pitodor, Sokrat, Zenon, Parmenid, Aristotel

Kefal sa grupom svojih sugrađana dolazi iz Klazomene u Atenu kako bi čuo razgovor kojeg su negda vodili Sokrat, Zenon i Parmenid. Oni susreću Adeimanta i Glaukona, polubraču Antifona koji pamti pripovijest koju mu je više puta ispričao Pitodor, Zenonov prijatelj, koji je sam prisustvovao razgovoru između trojice filozofa. Dakle, pripovijest ima četiri razine: (1) Kefalovo izlaganje, (2) Antifonova pripovijest koju je pak čuo od Pitodora, a (3) Pitodor je više puta Antifonu spominjao (4) razgovor između Sokrata, Zenona i Parmenida.

[126a] Kad u Atenu od kuće iz Klazomene stigismo, na trgu susretnusmo Adeimanta i Glaukona; i uzevši me za ruku, Adeimant reče: Zdravo, Kefale! Ako ti treba nešto odavde, a što je u našoj moći, samo reci!

Zapravo, rekoh ja, radi toga i jesam ovdje; budući vas trebam.

Slobodno kaži, reče, što trebaš.

[b] I ja rekoh: Bratu vašem po majci kako bi ime? Jerbo se ne sjećam. Jamačno je bio još dijete kada prvi puta svratih ovamo iz Klazomene, al' mnogo je vremena prošlo od tada. Njegovu je ocu, čini mi se, ime Pirilamp.

Dakako, reče; a njemu Antifon. Nego, zašto me baš to pitaš?

Ovi ovdje, rekoh ja, moji su sugrađani, većma u filozofiju upućeni, a čuli su da se taj Antifon mnogo družio sa nekim Pitodorom, Zenonovim drugom, [c] i da se prisjeća onih govora koje jednoć Sokrat, Zenon i Parmenid razglabahu, jer ih je često slušao od Pitodora.

Istinito, reče, govoriš.

Upravo te govore, rekoh, trebamo preslušati.

No, to bar nije teško, reče; jer ih je još kao momčić veoma dobro uvježbao, a sada se uglavnom bavi konjaništvom, poput svog djeda imenjaka. Ali ako treba, hajdemo do njega; jer je maločas odavde kući krenuo, a stanuje blizu, u Meliti¹.

[127a] To rekavši, mi se uputismo, pa zatekosmo Antifona u kući kako daje kovaču opremiti neke uzde. Kad je s njim završio, braća su mu rekla radi čega smo došli, a on me prepozna iz ranije posjete i prijazno pozdravi. Kada smo ga zaiskali da nam ispričari te govore, isprva je oklijevao - jer velik je to posao, reče - a potom je ipak ispričarijedao.

Reče dakle Antifon kako je Pitodor pričao kako su Zenon i Parmenid jednom došli na velike Sveatenske svečanosti. [b] Parmenid je tada već bio poprilično star, gotovo posve sijed, u dobi od kojih 65 ljeta, lijepe i plemenite pojave. Zenon je pak bio blizu svoje četrdesete, visok i zgodan za vidjeti, te se pričalo da je on bio Parmenidov ljubimac. [c] Reče da su odsjeli kod Pitodora izvan gradskih zidova u Kerameiku²; kamo su onda došli Sokrat i mnoštvo nekih drugih s njime, koji su htjeli čuti Zenonove

¹Melita je bio naziv jugoistočnog atenskog kotara, koji je po svoj prilici ležao negdje između Dipila i Museja (prema Sencu).

²Kerameik - lončarsko tržište u Ateni. Veliki prostor kojega je jedan dio ležao u gradu, a drugi izvan gradskih zidina. Unutrašnji je dio bio u sjeverozapadnom dijelu grada te je bio ukrašen hramovima, trijemovima i lijepim kipovima. Iz ovog unutrašnjeg vodila su Trijasijska

spise, jer tom ih je prilikom on po prvi puta k njima donio. Sokrat je pak tada bio još vrlo mlad. Spise im je čitao Zenon sam, dok je Parmenid bio vani. A kad je ostalo još sasvim malo govora za pročitati, [[d] uto izvana uđu, reče, sam Pitodor, a sa njim Parmenid i Aristotel, /onaj koji će kasnije postati jedan od tridesetorice/, i samo su nešto malo još čuli od spisa; Pitodor ih zacijelo nije čitao sam, nego ih je već ranije čuo od Zenona.

Sokrat, dakle, salušavši, predloži da se ponovno pročita prva pretpostavka prvog govora, i kad ona bi pročitana... [e] Kako, reče, Zenone, to zboriš? Misliš, ako su bića mnoga, da bi stoga ona morala biti slična i neslična, a to je zacijelo nemoguće; jer niti ona neslična mogu biti slična, niti ona slična mogu biti neslična? Ne misliš li tako?

Tako, reče Zenon.

Dakle, ako je nemoguće i da ona neslična budu slična i ona slična neslična, onda je jamačno nemoguće i da budu mnoga. Jer ako bi mnoga bila, trpjela bi nemožnosti. Dakle to jest što hoće tvoji govori, ništa drugo nego boriti se do kraja protiv svih tvrdnji (oko toga) da mnoga nisu? I držiš da je tog istog potvrda svaki od tvojih govora, tako da i smatraš da si pružio upravo toliko potvrda, koliko si govora napisao, da mnoga nisu? [128a] Tako zboriš, ili ja ne razaznajem pravo?

Ne, nego, rekao je Zenon, krasno si dokučio što hoće cijeli spis.

Vidim, reče Sokrat, Parmenide, da se ovaj Zenon ne samo u ostalim radostima hoće s tobom družiti, nego i u svojim pripisima. Jer on je na neki način napisao isto što i ti; a prevrćući (riječi) pokušava nas izvarati da drugo što govori. Jer ti u svojim spjevovima kažeš da jedno jest sve, i za to lijepo i valjano pružaš potvrde. [b] No ovaj opet kaže da mnoga nisu, pa i sam pruža svu silu i obilje potvrda. Dakle, jedan kaže da jedno jest, a drugi da mnoga nisu, i tako svaki govori kao da ništa od toga već nije rečeno, dok se zapravo doima da zbore nešto gotovo isto, pa vam se čini da je kazivanje tih riječi iznad nas ostalih.

Da, rekao je Zenon, Sokrate, ali dakle (ni) ti nisi posve uočio istinu mog spisa. Iako [c] poput spartanskih pasa proganjaš i njušiš što je rečeno; no, prvo previđaš to da se spis uopće onako ne uzoholjuje, kao što ti kažeš pripisujući mu naum da ljude zavaravajući želi postići nešto značajno. Ali ti si rekao tek neki prigodak, iako jest istina da su ovi spisi neka potpora Parmenidovom zboru protiv onih koji se laćaju ismijavanja njega [d] (time) da ako jedno jest, mnoge i smiješne stvari slijede na štetu njegovom zboru i usuprotne njemu samom. Dakle, to bar protuzbori taj spis protiv onih koji zbore da mnoga jesu, i uzvraća im istom mjerom pa i jače, hoteći pokazati to da bi još smješnija bila njihova pretpostavka da mnoga jesu, nego ona da jedno jest, ako netko pravo razmisli. Zbog takvog slavoljublja, jer sam bio mlad, on bi napisan i netko ukrade isti spis, tako te nit ne promislih da li da ga iznova stvorim pa da odlučim da li ga treba objelodaniti ili ne. [e] To dakle previđaš, Sokrate, jer ne smatraš da je on napisan od mladenačkog slavoljublja, nego od staračkog častoljublja; iako, kao što rekoh, nisi loše naslutio.

No prihvaćam, reče Sokrat, i držim da je tako kako kažeš. No, ovo mi reci: ne smatraš li da jest sam po sebi neki vid (εἶδος) sličnosti [129a] i takvome opet drugi neki usuprotan, koji jest nesličnost; budući u ovim dvama i ja i ti i ostala (bića), koja mnoga zovemo, udjela uzimamo? Te da ona koja udjela uzimaju u sličnosti slična bivaju time i utoliko koliko bi udjela uzela, a ona u nesličnosti neslična, a ona u oba oboje? Ako pak i sva (bića) uzimaju udjela u oba ona usuprotna bića, i putem sudjelovanja u oba jesu sama sebi slična i neslična, što je čudno? [b] No ako bi sama ona slična netko pokazao kao neslična, ili ona neslična kao slična, držim da bi bilo pravo čudo; ako se pak pokaže da ona u oboma tima sudjelujuća trpe i jedno i drugo, meni se bar ništa, Zenone, neumjesno ne čini, niti pak ako netko pokaže da su jedno sveukupna bića putem sudjelovanja u jednom i da su ista ta mnoga opet putem sudjelovanja u mnoštvu. Ali ako ono koje odista jest jedno (netko) prokaže da je ono samo mnoga i opet da su ona mnoga jedno, tome bih se već začudio. [c] I u svemu ostalom je isto tako; ako bi pokazao da sami rodovi i vidovi u sebi trpe ta suprotna svojstva, bilo bi vrijedno čuđenja. Ako bi netko prokazao da sam jedan i mnoga, ta što je čudno, kažem, kada bi htio pokazati da sam mnoga, (reći će) da je jedno moja desna (strana), drugo moja lijeva, treće pak prednja i četvrto zadnja, te gornja i donja isto tako - jer držim da sudjelujem u mnoštvu - a kada (bi htio pokazati da sam) jedno, reći će da [d] kad nas je sedmorica, da sam ja jedan čovjek, sudjelujući u onom jednom. Tako te istinito pokazuje i jedno i drugo. Ako se dakle netko lati pokazivanja da su mnoga i jedno te stvari, kamenje i drvlje i druga takva, za to ćemo reći da on mnoga i jedno prokazuje, ne da je ono jedno mnoga niti da su ona mnoga jedno, te da ništa čudno ne zbori, nego baš ono što bismo se svi složili. Ako bi pak netko od tih o kojima sam upravo govorio prvo izlučio odjelite same po sebi vidove, primjerice sličnost i nesličnost

vrata ili Dipilon u izvanjski dio, najljepše podgrađe atensko. Među ostalim bilo je tu g. 491. javno groblje za vojnike pale u boju (prema Sencu).

i mnoštvo [e] pa i jedno i stajanje i kretanje te sve takve, a potom pokazao da (su) u njima samima te možnosti združivanja i razlučivanja, ja bih se barem, reče, začuđujuće zadivio, Zenone. Držim da bi bilo odveć hrabro time se baviti; međutim, još bih se puno više zadivio, kako kažem, ako bi netko vidio istu tu dvojbu u samim vidovima [130a] mnogostruko protkanu, pa kao što ste vi razložili u viđevinama, ako bi na isti način iskazao i u onima koje se zahvaćaju mišljenjem.

Dok je Sokrat tako govorio, reče Pitodor da je i sam osjećao postupno negodovanje i Parmenida i Zenona, no oni su ga posve pozorno slušali i često se smiješili pogledavajući jedan drugoga kao da se dive Sokratu. Kad je on najzad završio, ovako reče Parmenid -

Sokrate, rekao je, kako si divljenja vrijedan poradi te revnosti u svojim zborovima! [b] Pa mi reci, da li ti sam na taj način razdvajaš kako kažeš, odjelito neke vidove same, a odjelito opet ona koja u njima sudjeluju? I što ti se čini da je sama sličnost odjelito od onoga što mi smatramo sličnim, pa jedno i mnoga, te sve ono što si maločas od Zenona slušao?

Ja barem da, odgovorio je Sokrat.

Jamačno i takvo što, nastavi Parmenid, poput pravednog neki vid sam po sebi (postavljaš) te lijepog i dobrog i svega opet takvog?

Da.

[c] Ali, što je vid čovjeka odjelito od nas i od svih kakvi smo mi, sam neki vid čovjeka, vatre ili vode?

Često se, Parmenide, nađem u nedoumici oko toga valja li tvrditi tako o tima ili drugačije.

Jamačno i oko onih, Sokrate, koja bi se mogla učiniti smiješnima, kao las, glib, prljavština ili nešto drugo potpuno bezvrijedno i nezatno; dvojiš li da valja tvrditi da svake pojedine od tih postoji odjeliti vid, [d] budući opet drugo od onakvih kakvima se mi bavimo, ili ne?

Nikako, odgovorio je Sokrat, nego te baš kako vidimo takve i jesu; no smatrati da i njih neki vid postoji ne bi bilo odveć neumjesno. Već me prije uzdrma (pomisao) nema li nešto takvo u svima. Stoga čim se ovdje zaustavim, bježeć odlazim, u strahu da ne bi upao u neki bezdan besmisla, a kad se odatle vratim natrag k onima za koje maločas zborismo da imaju vidove, ja se njima bavim i na njima se rado zadržavam.

[e] Jer si još mlad, Sokrate, rekao je Parmenid, pa te filozofija još nije zgrabila kako tek bude prema mojem mnijenju, kada ništa od ovoga nećeš potcjenjivati. Ali sada još na mnijenja ljudi paziš zbog svoje dobi. No ovo mi reci. Čini ti se, kako sam kažeš, da postoje neki vidovi u kojima sva ostala uzimajuć udjela svoja imena dobivaju, pa tako [131a] ona u sličnosti uzimajuća udjela postaju slična, u veličini velika, u ljepoti i pravednosti pak pravedna i lijepa?

Svakako, odgovori Sokrat.

Da li dakle svako pojedino koje uzima udio, udio uzima u cijelom vidu ili u dijelu? Ili bi možda neko drugo dioništvo odjelito od tih moglo nastati?

Ta kako bi moglo?

Da li ti se čini da cijeli vid kad je u svakom pojedinom od mnogih može biti jedan, ili kako?

Ali što smeta, Parmenide, da bude jedan?

[b] Tad bi jedno i isto u mnogima koja su odjelita bilo cijelo prisutno, pa bi tako ono samo od sebe bilo odjelito.

Ne bi, bar ne, odgovori Sokrat, ako bi bilo poput dana, koji budući jedan i isti posvuda istovremeno jest i nije ništa više sam od sebe odjelit, pa bi tako i svaki pojedini od vidova u svima istovremeno bio jedan i isti.

Zaista zgodno, rekao je, Sokrate, jedno ono isto istovremeno posvuda postavljaš, kao kad bi jedrom prekrivši mnoge ljude rekao da je jedno nad mnogima cijelo; ili možda ne misliš da to tako treba reći?

[c] Možda, odgovori.

Zar bi to jedro bilo cijelo nad svakim pojedinim čovjekom ili bi njegov drugi dio bio nad drugim čovjekom?

Dio.

Razdijeljeni su onda, rekao je on, Sokrate, i sami vidovi, i ona sudjelujuća u njima dijelom bi sudjelovala, te ne bi više u svakom pojedinom bio cijeli (vid), nego dio svakog.

Izgleda bar da je tako.

Onda kaniš li nam reći, Sokrate, da se jedan vid uistinu razdjeljuje i da će opet jedan biti?

Nipošto, odgovori Sokrat.

Jer pogledaj, reče Parmenid; ako bi samu veličinu podijelio pa svako [d] od mnogih velikih bude veliko udjelom u veličini manjim od veličine same, zar to ne bi besmisleno izgledalo?

Svakako da bi, reče.

Što onda? Zar bi od onog jednakog svako pojedino primivši neki omanji dio - onim nezatnijim udjelom u samom onom jednakom bilo ono odista jednako s nečim?

Nemoguće.

Ako bi pak od onog omanjeg dio imao netko od nas, od njega bi ono omanje (vid majušnosti) bilo veće budući da je dio njega samog, i tako bi jamačno sâmo ono omanje bilo veće; ono pak čemu bi pripao preostatak, [e] to bi bilo manje a ne veće nego prije.

To pak ne bi išlo, reče Sokrat.

Na koji bi ti onda način, rekao je, Sokrate, u tim vidovima udjela uzimala ostala bića, kada niti u dijelovima niti u cijelima nisu uzmožna uzimati udjela?

Tako mi Zeusa, reče Sokrat, nipošto mi se ne čini da je lako takvo što odrediti.

Ali opet, što misliš o ovome?

O čemu?

[132a] Slutim da ti misliš da postoji jedan svaki pojedini vid iz ovoga: kadgod ti se mnoga neka učine velika, učini se da neka jedna ideja (ιδέα) ista jest u svemu što se nazire (επι παντα ιδοντι), pa odatle smatraš da jedno ono veliko postoji.

Isitinito kažeš, rekao je Sokrat.

No što je ono veliko samo i ostala velika? Ako isto tako dušom u svemu motriš, zar ti se ne bi opet neko jedno veliko pojavilo, po kojemu sva ta nužno velika izgledaju?

Izgleda.

Dakle, drugi vid veličine bi iskrsnuo, mimo samog onog velikog postojeći i opet ona koja u njemu uzimaju udjela; i u svima tima opet drugi, [b] po kojemu bi sva ta bila velika; i zacijelo ti više ne bi svaki pojedini od vidova bio jedan, nego (bi bili) beskonačni množinom.

Ali, Parmenide, reče Sokrat, da nije od vidova svaki pojedini neki zor tih, i da mu nigdje drugdje ne pristaje postojati osim u dušama; jer tako bi ipak jedno svako pojedino bilo i ne bi više trpjelo one (poteškoće) koje su maločas bile izrečene.

Što dakle? upita Parmenid. Jedan je svaki pojedini od tih zorova, ali je zor ničega?

Ali to je nemoguće, reče Sokrat.

Nego nečega?

Da.

[c] Nečega što jest ili nečega što nije? (Ουτος η ουκ ουτος)

Nečega što jest.

Ne valjda nečeg jednog, koje u svima onaj zor zri da jest, budući neka jedna ideja?

Da, toga.

Pa ipak, neće li vid biti to što se zri da jedno jest, vazda budući isto u svima?

Nužno opet izgleda.

A što dakle? rekao je Parmenid, nije li nužno stoga što kažeš da sva ostala u vidovima sudjeluju, da ti se onda čini kako je iz zorova svako pojedino i da sve zri, ili da su zorovi nezreni?

Ali niti to, odgovori, nema smisla, nego, Parmenide, [d] najvećma se meni čini da je ovako: ti se vidovi poput uzoraka (παραδειγματα) nalaze u prirodi, a sva ostala njima nalikuju i slične, a to sudioništvo ostalih u vidovima nije ništa drugo do biti nalik njima.

Ako dakle, reče, štogod nalikuje vidu, kako je moguće da taj vid nije sličan onome što je njemu nalik, već prema tome koliko mu je slično? Ili možda postoji neka mogućnost da ono slično ne bude sličnome slično?

Ne postoji.

Nije li dakle posve nužno da ono slično (nečemu) sličnome u nečem jednom i [e] istom sudjeluje?

Nužno je.

A ono u čemu ona slična sudjelujući jesu slična, ne bi li to bio vid sam?

Nadasve.

Dakle, nije moguće da štogod vidu bude slično, niti vid čemu drugome. Jer inače bi mimo tog vida uvijek drugi iskrsavao vid, [133a] te kad bi on ovom sličan bio, opet (bi iskrsnuo) drugi, i to se nikada ne bi dokončalo, jer uvijek novi vid nastaje ako bi vid bio sličan onomu što u njemu samome sudjeluje.

Sasma istinito zboriš.

Prema tome, sva ostala ne uzimaju udjela u vidovima sličnošću, nego štogod drugo treba potražiti čime uzimaju udjela.

Izgleda.

Vidiš dakle, reče Parmenid, Sokrate, kolika je dvojba ako bi netko odredio da vidovi sami po sebi postoje?

Dabogme.

Stoga dobro znaj da gotovo ni sam još nisi svjestan [b] toga kolika je dvojba ako jedan vid za svako pojedino od bića postaviš, uvijek nešto odvajajući.

Pa kolika je? upita Sokrat.

Zapravo su mnoge, odgovori Parmenid, ali je najveća ova: Ako bi netko rekao da niti ne pristoji spoznavati ta i takva bića za kakva kažemo da bi trebali biti vidovi, tome koji tako govori nitko ne bi mogao ukazati da griješi, osim ako se među mnogima ne nađe netko vješt i darovit koji bi sporeći se bio voljan na dugo i na široko pratiti onoga kojemu ukazuje, [c] ali koji bi i dalje bio uvjeren da su oni nespoznatljivi i silom dokazujući.

Kako to Parmenide? pitao je Sokrat.

Tako, Sokrate, što mislim da bi se i ti i netko drugi tko postavlja da postoji neko bitstvo (ουσια) samo po sebi svake pojedine stvari, najprije složio da niti jedno od njih nije u nama.

Ta kako bi onda ono moglo biti samo po sebi? odgovorio je Sokrat.

Pravo kažeš, reče; dakle, budući da su ideje jedne spram drugih onakve kakve jesu, one same svoje bitstvo imaju spram samih sebe, [d] a ne spram onih kod nas bilo sličnošću ili kako drugačije već netko to postavlja, u kojima mi sudjelujući jesmo svaka pojedina od njih i po njima dobivamo ime; a ona koja kod nas imaju imena jednaka onima, opet su sama (u odnosu) jedna spram drugih, ali ne spram vidova, te sva koja tako nazivamo opet pripadaju tima a ne onima.

Kako to misliš? upitao je Sokrat.

Okavo, odvrati Parmenid: ako je netko od nas nečiji gospodar ili rob, ta nije valjda rob (rob) samog (vida) gospodara, što gospodar odista jest, već je gospodarev rob, [e] niti je pak gospodar gospodar samog (vida) roba, što rob odista jest, nego je čovjek obje te stvari u odnosu na čovjeka. Jer samo gospodstvo je ono što jest u odnosu na ropstvo samo, a isto tako i samo ropstvo u odnosu na gospodstvo samo. Ali ona kod nas (gospodstvo i ropstvo) nemaju svoju moć naspram onih (samog gospodstva i samog ropstva), niti pak one imaju naspram nas, nego, kao što kažem, one postoje same među sobom i odnose se jedna spram druge, [134a] a isto se tako i one kod nas opet odnose jedna spram druge. Ili možda ne razumiješ to što govorim?

Dakako da razumijem, odgovori Sokrat.

Dakle, i znanje samo, reče, koje odista jest znanje, bilo bi znanje samog onoga što odista jest istina?

Dakako.

A svako opet od znanja, koje to odista jest, bilo bi znanje svakog pojedinog od bića, koje odista jest; ili ne?

Da.

A ne bi li znanje kod nas bilo znanje istine kod nas, i ne bi li slijedilo da opet svako pojedino znanje kod nas jest znanje [b] svakog pojedinog bića kod nas?

Nužno.

Onda zacijelo same vidove, kako se slažeš, niti posjedujemo, niti su oni kod nas mogući.

Očito ne.

Pa ipak, ne spoznaju li se nekako pomoću samog vida znanja sami ti rodovi koji svi pojedince odista jesu?

Da.

Kojeg mi ne posjedujemo.

Ne.

Tad od nas nije spoznat niti jedan od vidova, budući da u samom znanju ne sudjelujemo.

Izgleda da ne.

Dakle, nespoznatljivo nam je i samo ono lijepo koje odista jest i ono dobro [c] i sva ostala koja zacijelo kao same ideje poduhvaćamo.

Čini se.

No vidi, od toga još je strašnije ovo.

Koje?

Ti bi po svoj prilici rekao, ako već postoji sam neki rod znanja, da je on mnogo savršeniji nego znanje kod nas, a tako i ljepota i sva ostala.

Da.

Dakle, ako već što god drugo u znanju samom sudjeluje, ne bi li rekao da nitko više nego bog posjeduje te najsavršenije znanje?

Nužno.

[d] Ali kako bi opet bilo moguće da bog ona kod nas spozna, budući da posjeduje znanje samo?

A zašto ne?

Zato, reče Parmenid, što smo se složili, Sokrate, da niti ti vidovi (u odnosu) spram onih kod nas imaju svoju moć koju inače imaju, niti ona kod nas (u odnosu) spram njih, već i jedna i druga sama spram sebe.

Ta složili smo se.

Dakle, ako je kod boga sàmo ono najsavršeniije gospodstvo i sàmo ono najsavršeniije znanje, niti bi gospodstvo bogova moglo nama gospodariti, [e] niti bi njihovo znanje nas moglo spoznavati niti što god drugo od onih kod nas, nego na isti način (niti) mi njima ne vladamo pomoću vlasti kod nas, niti spoznajemo išta božansko pomoću našega znanja, dok oni opet prema istom razlogu niti su naši gospodari, niti spoznaju ljudske stvari budući bogovi.

Ali ne bi li to bio, reče, odveć smion zbor ako bi netko boga lišio znanja?

Te međutim, Sokrate, reče Parmenid, i još mnoge druge osim tih (poteškoća) nužno sadrže vidovi, [135a] ako postoje te ideje bića i ako bi netko odjeljivao sam svaki neki vid pojedince; tako te ako bi netko osluhnuo dvojbe i prigovore da ti niti ne postoje, pa čak i kada bi najvećma postojali - da je sasma nužno da oni budu ljudskoj naravi nespoznatljivi - i kada bi tako zborio, činilo bi se da nešto valjano zbori i, što smo već ranije rekli, bilo bi ga začuđujuće teško razuvjeriti. Pa čak i od (strane) čovjeka vrlo nadarenog koji bi bio kadar uvidjeti da postoji rod neki svake pojedine stvari i bitstvo samo po sebi, [b] te od onoga divljenja još vrednijeg koji bi (te) iznašavši i drugoga bio kadar poučiti sve to pažljivo proučivši.

Slažem se s tobom, Parmenide, reče Sokrat, jer mi posve razumno zboriš.

No međutim, rekao je Parmenid, ako pak netko, Sokrate, opet ne dopusti da vidovi bića jesu, sve ovo dosad i drugo takvo sagledavši, niti ne odijeli vid svake pojedine stvari, on ne bi imao niti kamo upraviti svoju misao, [c] ako već ne dopusti da ideja svakog pojedinog od bića sama za sebe vazda jest, te bi tako moć razborovanja posve uništio. Na takvo što, dakle, meni se čini da ti većma paziš.

Istinito zboriš, rekao je.

Što ćeš onda učiniti s filozofijom? Kamo ćeš onda krenuti kad su te nespoznatljivje?

Ne čini mi se da to iz datog mogu razabrati.

Zato, rekao je, što si se prerano, Sokrate, prije uvježbavanja, latio određivanja što je lijepo, pravedno, dobro i svako pojedino od vidova. [d] Jer nazreh to i prije kod tebe slušajući te kako tu razboriš s ovim Aristotelom. Lijepa je zaista i božanska, dobro znaj tvoja revnost kojom revnuješ u svojim zborovima; no tjeraj samoga sebe i vježbaj se većma u onome što se smatra nekorisnim i što se od mnoštva naziva mudrovanjem dok si još mlad, inače će ti istina umaći.

Koji je to oblik vježbe, Parmenide?

Upravo onaj, odgovori Parmenid, kojeg si čuo u Zenona. Pa ipak, zadivih ti se kada si mu rekao [e] da ne sporiš uočavanje bespuća³ u viđevinama i uokrug njih, nego uokrug onih koje bi netko najprije mišljenjem zahvaćao i držao vidovima.

Naime, meni se čini, reče Sokrat, da u tih ništa teško nije pokazati da su i slična i neslična i da drugo što mu drago trpe.

I s pravom, reče Parmenid. No valja i ovo još k tome dodati - treba razmatrati susljedke iz pojedine pretpostavke ne samo ako jest svako pojedino od pretpostavljenog, [136a] nego i ako nije, isto to treba pretpostaviti, ako se hoćeš bolje uvježbati.

Kako misliš? upita Sokrat.

Primjerice, odgovori Parmenid, ako hoćeš, u onoj pretpostavci koju je Zenon sebi pretpostavio, naime ako mnoga jesu, (moraš razmatrati) što ima slijediti i samim mnogima spram njih samih i spram jednog, i jednom spram njega samog i spram mnogih; i opet, ako mnoga nisu, ponovno razmatrati što će slijediti i jednom i mnogima [b] - i spram njih samih i međusobno; pa onda opet ako pretpostaviš da jest sličnost ili da nije, što će iz svake od tih pretpostavki slijediti i samim tim pretpostavkama i ostalima - i spram njih samih i međusobno. I o nesličnosti (vrijedi) isti razlog, i o kretanju, i o stajanju, i o nastanku i nestanku, i o samom onom biti (bitku) i onom ne biti (nebitku) - i jednom riječju, o čemu god ikad pretpostavljaš, kao jestvujućem ili nejestvujućem, ili kao trpećem koje god druge trpnje, [c] moraš razmatrati susljedke i spram tog samog i spram svakog pojedinačnog od ostalih, ma što si izabrao, i spram više (njih) i spram sveukupnoga na isti način; i ostala opet spram njih samih i spram drugog, ma što si ikad odabrao, bilo da pretpostaviš kao da jest ono što si pretpostavio, bilo kao da nije, ako se kaniš potpuno uvježbati da valjano razabireš ono istinito.

³ Η πλανη - bludnja, lutanje, nedoumica. (op. prev.)

Tešku stvar zboriš, reče, Parmenide, i ne razumijem te posvema. No zašto mi to ne razložiš sam nešto pretpostavivši, kako bih bolje shvatio?

[d] Velik posao, Sokrate, odgovori Parmenid, zahtijevaš od čovjeka ove dobi.

Onda ti, Zenone, rekao je Sokrat, zašto nam ti ne razložiš?

A Zenon, reče Pitodor, nasmijavši se odgovori: Samoga, Sokrate, ipak zamolimo Parmenida; jer bojim se da nije uludo to što kaže. Ili možda ne uviđaš koliki posao zahtijevaš? I zacijelo da nas je više, to ne bi bilo primjereno tražiti; naime, neuviđavno je takve stvari pred mnogima zboriti i inače, a osobito čovjeku te dobi - jer mnoštvo ne zna [e] da je bez takvog prohoda kroza sve i lutanja nemoguće um na istinu upraviti. Stoga te i ja, Parmenide, skupa sa Sokratom molim da i sam (to ponovno) čujem nakon dugo vremena.

Rekavši to, reče Antifon da je Pitodor kazao, Zenon sam zaiska od Parmenida te Aristotel i svi ostali, da pokaže što misli i da to ne učini tek ovlaš.

Na to će Parmenid: Nužda je poslušat vas. [137a] Pa ipak, činim se sam sebi poput Ibikova konja, jer Ibik je samoga sebe uspoređivao s trkaćim ali vremešnim konjem - koji je očekujući utrku onako upregnut u kola, a zbog svog iskustva, drhtao od straha pred onim što ga čeka - kad reče da je, i sam budući starac, nevoljko prisiljen stazom ljubavi kročiti; čini mi se da sam i ja u velikom strahu kad pomislim kako moram u ovoj dobi preploviti takvo i toliko more riječi; no ipak vam treba udovoljiti kad smo već sami, kao što Zenon kaže. [b] Odakle ćemo onda započeti i što ćemo prvo pretpostaviti? Ili hoćete, kad se već čini da mi je poigrati se s tom napornom igrarijom, da od sebe započnem i od svoje pretpostavke, pretpostavljajući o onom jednom samom, i (razmotrim) bilo ako jedno jest, bilo ako nije jedno, što iz toga ima slijediti?

Svakako, odgovorio je Zenon.

Tko će mi, upitao je, dakle odgovarati? Možda najmlađi? Jer on će najmanje zapitkivati i najvećma će odgovarati ono što misli; a ujedno će mi predah biti njegov odgovor.

[c] Evo, ja sam ti pripravan za to, Parmenide, rekao je Aristotel; jer na mene misliš kada spominješ najmlađega. Nego, ti pitaj, a ja ću ti odgovarati .

Preveo sa starogrčkoga:
Pavel Gregorić